

Anmeldelser

FORTEGNELSE OVER ANMELDELSER

(Anmelderens navn er anført i parentes efter forfatter og titel).

Ulla Carlsson, red.: Forskning om Populärkultur, (Jostein Gripsrud)

Jens Toft: Filmsprog, subjekt, samfund, (Flemming Søgaard Sørensen)

Birgitte Tufte & Else Fabricius Jensen, red.: Ungdomsflimner? Ny ungdom - nye medier, (Birgitte Holm Sørensen)

Gunnar Witt, red.: Video et ungt medie - de unges medie, (Lisbeth Ryge Winsløw)

Eva Kistrup: Et studie i amerikansk og engelsk TV-serie og soap-tradition, (Jørgen Poulsen)

E. Ann Kaplan: Rocking Around the Clock, Music Television, Post-modernism, and Consumer Culture, (Steen Fiil)

David Morley: Family Television. Cultural Power and Domestic Leisure, (Vibeke Pedersen)

Siv & Erik Fagerholm: Videoproduktion, & Lisse Hejberg m.fl.: Videopraktik - fra idé til produkt, & Hans Chr. Ralking m.fl.: Video som værktøj, (Anne Hjort)

Ulla Carlsson, red.: Forskning om Populærkultur, Nordicom-Nytt/Sverige 1-2/87. Kan bestilles hos Nordicom/Sverige, Göteborgs Universitet, Box 5048, 402 21 Göteborg, Sverige SKr. 50 (begrænset oplag).

Anmeldt af: Jostein Gripsrud, førsteamanuensis ved Institut for Massekommunikasjon, Universitetet i Bergen.

James Lull fortalte i Bergen nylig at den fremste TV-forskeren i Texas, Horace Newcomb, på en konferanse hadde sagt som så: "Isn't the field a MESS? Isn't it wonderful?" Ulla Carlssons antologi om populærkultur-forskning, uttgitt av NORDICOM/Sverige, dokumenterer den tilstanden Newcomb siktet til. 14 artikler bretter ut et nesten kaleidoskopisk bilde av nyere og noe eldre forskning i skjæringsfeltet mellom diverse human- og samfunnsvitenskaper og medieforskning i snevrere forstand. Det slår en at mange av skribentene legger opp til bredere diskusjoner av teoretiske og metodologiske problemer, eller historiske framstillinger av populærkulturfeltet. Det er litt uklart hva som er de intenderte lesergruppene for skriftet som helhet. Enkelte artikler gir brukbare introduksjoner for ferske studenter, noen lar seg lese av enhver, men andre krever faglig innforståthet utover et grunn-nivå.

Redaktøren mener i forordet at leserne vil kunne oppdage en skillelinje mellom yngre og eldre forskere. De førstnevnte skal ha en mer "optimistisk" holdning til populærkulturen enn de sistnevnte. Pessimismen skal de eldre ha lært seg i den Frankfurterskolen så mange av dem angivelig har vært elever ved.

Sjøl synes jeg, at motsetningen "optimistisk/positiv" vs. "pessimistisk/negativ" er et uinteressant skille. Ettersom kultur- og mediefeltet er et komplekst, motsetningsfylt, historisk-dynamisk område, vil de viktigste skillene gå mellom tilnæringsmåter ("approaches") som er på høyde med denne kompleksiteten og dynamikken, og de som ikke er det. Ut fra min svenske personalkunnskap ser det ut til at aldersfordeling er relativt li-kegyldig i denne sammenhengen.

Det som derimot er nokså sikkert, er at de eldre vil ha opplevd en utvikling i forskningsfeltet som de yngste må lese om. På humanvitenskapelig side dreier dette seg kort fortalt om den enkle ideologikritikkens død. Som jeg opplevde det, var den på gravens rand i visse forskningsmiljøer allerede for ti år siden. Både resepsjonsestetikken og generelt styrket interesse for hermeneutisk, semiotisk og estetisk teori var medvirkende impulser her. De enkle, reduksjonistiske analysene av såvel tekst som kontekst hadde fått et generende preg av dødt formel-terp, generende ikke minst fordi kløften mellom våre egne medietekstopplevelser og de vitenskapelige analysene var åpenbar. Begrepsverden og analyseapparat var simpelthen for fattig. En høyst nødvendig nytenkning måtte skje gjennom udogmatisk teoretisk arbeide og grundig "hermeneutisk sjørefleksjon" blant forskerne.

I denne foreliggende antologien fins det faktisk eksempler på at forskere i "den eldre generasjon" (!) fortsatt er åndsfriske nok til å produsere gode ting. Ulf Boëthius' korte artikkel "Med Nick Carter som hjälphäst. Kampen mot 'smutslitteraturen' åren före 1914" er ett sånt eksempel. Denne teksten er upretensiøs men perspektivrik, konkret og "stofflig" men prinsipielt orientert, velskrevet men saklig.

Tankeredskap for videre framgang i alle generasjoner finner en ellers f.eks. i bidragene fra Keith Roe og Johan Fornäs. Roes "Culture, Media and the Intellec-

tual" gir en introduserende oversikt over Pierre Bourdieus arbeider med tilknytning til disse stikkordene, der nødvendigheten av det jeg ovenfor kalte forskernes hermeneutiske sjølrefleksjon er én sentral teoretisk impuls. Fornås gjør i "'Identity is the crisis'" et langt på veg vellykket forsøk på en sammenfattende oversikt over den bredt perspektiverte ungdomskulturforskning han sjøl er blant de fremste skandinaviske representantene for. Indirekte tydeliggjør Fornås' bidrag også hva som i internasjonal sammenheng kan betraktes som skandinavisk kultur- og medieforsknings komparative fordel: Vi har gjennom desennier hatt kontakt både med tyske og franske teoritradisjoner ved siden av de anglo-amerikanske retninger som har preget mainstream-forskningen i de fleste fag.

Problemet med Bo Reimers innledende artikkel "Populær och impopulär populärkultur" er at den ikke har tilstrekkelig preg av en slik gunstig formidlerposisjon. I hovedsak er hans artikkel en i og for seg fortjenestefull sammenfatning av hva som rører seg i aktuell, "kritisk" medie- og kulturforskning i England og (særlig) USA. Jeg savner imidlertid en mer sjølsten-dig vurdering av denne forskning og dens forhold til sine kontinentaleuropeiske inspirasjonskilder. Når f.eks. Iser og Jauss nevnes som "huvudnamn" i resepsjonsteorien, blir det problematisk når eneste referanse som oppgis i den fyldige bibliografien er Hol-lubs (kurante) engelske introduksjon til denne teoritradisjonen. En annen, viktig svakhet ved Reimers framstilling er at han har overtatt fra den forskning han presenterer det moralske/emosjonelle skillet mellom "positive" og "negative", "pessimistiske" og "optimistiske" posisjoner. Han modifierer riktignok dette noe ved å vise til formuleringer av Tania Modleski i innledningen til hennes Studies in Intertainment (1986). Han burde også mer innholdsmessig ha vist til Bernard Gendrons intelligente, lesbare refleksjon over Adornos musikteori i en artikkel i samme antologi, "Theodor

Adornos meets the Cadillacs". I tekster som denne ligger det anvisninger på hvordan en moralsk kategorisering av en tradisjon som Frankfurterskolens kan overskrides.

Adorno kunne en (også) gjerne anbefale andre å se nærmere på. Den svenske empirismen lever i beste velgående, og gjør så vidt jeg ut fra bidragene i dette skriftet kan bedømme, skikkelig håndverksmessig arbeid. Derfor er det desto verre at så mange av alle de spennende spørsmålene som kan stilles i forbindelse med de data f.eks. Yngve Lindung legger fram, sjelden formuleres og nesten aldri forsøkes besvart. Særlig savner jeg en bedre utnyttelse av de mulighetene for historisk refleksjon som deler av data kan tjene som referansepunkt for. Artikkelen heter "Populära och mindre populära medier för att uppleva berättelser", men opererer etter min oppfatning med en for snever definisjon "berättelse": Begrepet reserveres medietekster som sjøl tydelig framstiller seg som fortellinger. Derfor kan Lindung også påstå at det før TV fantes mer eller mindre store dele av befolkningen som "mycket begränsat eller på hela taget inte alls ägnade sig åt berättelser" (s.62). Jeg tror både folklorister, antropologer, semiotikere og andre språkfilosofer ville reservere seg mot en slik formulering. For meg blir Lindungs artikkel på denne måten interessant ikke bare ved de data den presenterer, men først og fremst ved at den demonstrerer behovet for en historisk og semiotisk reflektert, empirisk orientert medievitenskap.

Ulla B. Abrahamssons artikkel "Det populära dramat" representerer i denne sammenhengen et framskritt. Også Abrahamsson, som i likhet med Lindung arbeider ved Sveriges Radios avdeling for publikums- og programforskning (PUB), baserer seg på data fra tradisjonell publikumsforskning - samt innslag av mindre tradisjonsrike djupintervjuer med en mindre gruppe. Men hennes artikkel bygger i motsetning til Lindungs også på ulike typer

tekstanalytiske innsikter, som hun forsøker å sette i produktivt samvirke med publikumsdata. Hun nøyter seg ikke med å demonstrere at data tyder på ulik smak hos menn og kvinner, men forsøker også å forklare dette forholdet. Dermed når hun ut over den enkle positivismens binding til "tallenes tale" og kan forholde seg til de substansielle problemstillingene som har motivert forskningen. En viktig svakhet i mine øyne er likevel at kjønns-"rollene" framstilles for enkle og først og fremst for statiske, slik at den sosiale og historiske dynamikken på dette feltet ikke får spillerom i argumentasjonen. Dette fører bl.a. til at interessante sammenfall i smak får liten oppmerksomhet: "Melodifestivalen" (Melodie Grand Prix/Eurovision Song Contest), et svensk underholdningsprogram av typen "estraderholdning", og en Monthly Pyton-serie var blant de fem mest populære programmene hos både menn og kvinner.

Flere artikler har som nevnt innledningsvis karakter av forskningshistoriske oversikter. I denne kategorien står Staffan Ericssons artikkel om Skandinavisk forskning i trykt populærfiksjon, "Om berøringen av ett vidrigt ämne", i en klasse for seg. Den er ambisiøs, kanskje i overkant, og en kan spørre seg hvor nyttig den i sin innforståthet er for f.eks. ferske studenter på feltet. Men den gir brukbar oversikt over feltets utvikling, og har en vesentlig fortjeneste i at den kopler sammen forskningen i det "populære" eller "trivielle" med forskningen i det "fine" og "høgekulturelle". Dette savnes i de fleste av de øvrige bidragene.

I tillegg til de artiklene som er kommentert ovenfor, kommer følgende bidrag: Lena Johanneson: "'Visuell kommunikation'. En modern WU Tao Tzu-problematik". I en lett livstrøtt, klagende tone framføres her, med ytterst mangelfull argumentasjon, bl.a. det uklare synspunkt at "teoriidiomet" går "runt i sykler"; Bert Fridlund: "Något om de

rörliga bildmediernas kulturella roll" - som stort sett handler om generelle kulturhistoriske utviklingslinjer fra seinmiddelalderen og framover; Ingegerd Rydin og Ingela Schyller: "En underhållningsgenre i TV som tilltalar barn" - om barn og TV-humor; Gunnar Hansson: "Läsning av populärfiktion" - om en leserundersøkelse blant storkonsumenter av trykt populærfiksjon; Magnus Knutsson: "Seriemagasinet mot barnboken" - om seriedebatten i Sverige på 50-tallet; Robert Burnett: "The Global Jukebox? - om institusjonelle forhold i produksjonen av populærmusikk. Eva Block presenterer til slutt forskningsvirksomheten ved Arkivet för ljud och bild (ALB), før en "selektiv" bibliografi over nordisk populærkulturforskning 1975-1986 avslutter heftet. Det sies ikke noe om på hvilket grunnlag seleksjonen er foretatt.

Uansett svake punkter er denne utgivelsen absolutt et viktig bidrag til den pågående, rivende utvikling på feltet. Det er den først og fremst som sammenfattende dokumentasjon av tilstanden, en dokumentasjon som antyder hvor behovene for teoretisk og analytisk videreutvikling ligger. Ut over det som er poengtert i gjennomgangen ovenfor, må fraværet av egentlig tekst-teoretiske og -analytiske bidrag påpekes. Dette hullet er ikke bare gapende, det er også talende. Hvis kultur- og mediefeltet skal kunne gripes som en helhet, er meningsproblematik (produksjon og eventuelt oppløsning av mening) et samlende stikkord. Jeg kan bare ønske oss lykke til videre.

Jens Toft: "Filmsprog, subjekt, samfund", Sekvens, særrekke af tekster fra Institut for Filmvidenskab, Københavns Universitet, 1985/1986, 205 sider, kr. 60,-.